

החלק השני

סימן כ

החלק השני

אכילת דבר חריף בראש השנה

החלק השני

ירח האיתנים תשס"ד

בס"ד

כבוד

הבה"ח המפואר ה"ה יוסף מאיר האם הי"ו

יושב על התורה והעבודה בעיה"ק ב"ב

בן ידידי הרה"ג רבי ברוך שליט"א.

בתחילת דברי רוצה אני להביע התפעלות מגליון ד"ת המיוחד היו"ל בבית מדרשו של מו"ר הגר"נ געשטטנער שליט"א, שהינך עורכו, והוא מלא טעם המתוכל בד"ת ומנהגי ישראל וכו', חילך לאורייתא.

שאלה: ע"ד אם יש להימנע מלאכול בראש השנה דברים חריפים.

צדדי השאלה: דהנה איכא ג' סוגי דברים א' חמוץ. ב' מר. ג' חריף. מי אמרינן דלענין זה דברים חריפים נכללים בדברים חמוצים ומרים, או דילמא דברים חמוצים ומרים דייקא נמנענו מלאכול, אבל דברים חריפים שאני.

תשובה: א) בתחילת הדברים עלינו לידע היכן מקור ושורש מנהג זה. הנה הרב חיד"א בספר טוב עין (סימן ס"י אות ז"א) גילה לנו דמנהג זה קדום הוא - מזמן הגאונים*, ומצינו בתשובות (הגאונים כ"י, סימן קי"ד) רב נטרונאי גאון (כך א' פ"ד סימן קע"ט)² וזה לשונו... ראש השנה לוקחים בשר ומבשלין אותן בטיסני או בדבר של מתיקה, ואין מבשלין בשול שיש בו חומץ, ואומרים נאכל מיני מתיקה ובשר ובשול שמן, כדי שתהא שנה כולה מתוקה ועריבה, ולא יהא בה דבר רע ודבר צרה עכ"ל. וכ"ה בספרו שיורי ברכה (סימן תקפ"ג).

יש לחלק בין חמוץ לחריף ומר

מדבריו חזינן שאין מבשלים בחומץ, אבל לא הזכיר כלל מדברים חריפים ומרים. וכן הפמ"ג (א"א ריש סימן תקפ"ג) שהביאו המשנה ברורה (שם סק"ה) להלכה לא הזכיר כלל מדברים חריפים, וז"ל יש נמנעים לבשל בר"ה מיני חומץ בארש"ט

א. הובא בכף החיים (סימן תקפ"ג סק"ח).

ב. י"ל י-ם תשנ"ד ע"י רבי ירחמיאל ברודי.

וכדומה, וע"כ האוכלים דגים לסימנא שיפרו וירבו כדגים אין מבשלין אותן בחומץ. עכ"ל. וכ"ה בשו"ע הרב (שס ס"ג) 'ואין מבשלים בחומץ' ע"כ, וכ"כ בחיי אדם (כלל קל"ט ס"ו). וכ"ה במורה באצבע להרחיד"א (סימן ט' סעיף רנ"ד) בזה"ל, יש מי שנהג שלא לאכול בר"ה שום דבר חמוץ אפילו לימונוס. ע"כ.

ב) ברם במטה אפרים (סימן מקפ"ג ס"ג) הזכיר גם דברים מרים, וז"ל ואין לבשל אותם [את הדגים] בחומץ, גם נוהגין שלא לאכול דברים 'חמוצים ומרורים' עכ"ל. ועיין עוד בערוך השלחן (שס ס"ג) שכתב נמי רק מדברים חמוצים ומרים - ולא הזכיר מדברים חריפים, וז"ל ואין אוכלים דברים חמוצים בלילה ראשונה ולא דברים המרים, ואין בכלל זה פלפלין שנותנים למאכלים דהם מתקנים המאכל, כמו דגים שא"א לאכלן בלא פלפלין ע"כ. ומאחר שחזינן מכל הלין שלא הזכירו כלל מדברים חריפים, נראה דאין צורך להימנע מלאכול דבר חריף.

ג) ומה שמצינו בלקט יושר (עמ' קנד) שכתב בזה"ל כל דבר 'חריף' אינו אוכל כל י' ימי התשובה רק מיני מתיקה, ופירות חדשים, אפילו בצלים מבושלים לא רצה לאכול, אבל דגים שקורין זולץ-ויש ופלפלין אכל אפילו בר"ה, משום שהוא דבר חשוב, לשנה אחרת לא רצה לאכול אותן דגים משום חומץ שבהן עכ"ל, אף דבתחילת הדברים הזכיר בלשונו דבר חריף, מ"מ נראה מאחר דלא מצינו אפילו אחד מן הפוסקים שיזכיר מדבר חריף, ורק בדברי הלקט יושר מצינו בתחילת דבריו, והא בסוף דבריו גלי דעתיה דמשום חומץ שבהן. ותו אמר ח"א, דאינו מוכרח כלל שכוונת הלקט יושר שכתב 'חריף' למה שאנו קוראים בימינו חריף, דאפשר דכוונתו מורה על דבר שהוא מר מאוד. ותו, אף אי לא נימא הכי מאן יימר דהנהגתו בזה היתה הוראה לרבים. על כן יאכלו ענוים וישבעו אפילו דברים חריפים.

ג. ועיין בפתחי תשובה (יו"ד סימן צ"ו סק"ג) שהביא מכתבי הרב הגדול מוהר"ר דניאל ז"ל, דבצלים קטנים אינם חריפים כ"כ. ע"כ.

ד. וכבר כתב בשו"ת פאת שדך לרבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל (סימן ד')... שבעל לקט יושר לא הוחזק לפוסק וספרו לא התפשט וכו' [נאף לא הובא בספרי היוחסין כגון סדר הדורות, שם הגדולים] ע"כ, וכן ראיתי בשו"ת דברי יציב (ח"ה אהע"ז סימן ע"ח אות א' ד"ה אמנם) שכתב על הלקט יושר בזה"ל, 'הגם שאיני יודע אם מר בר רב אשי חתים עליה' ע"כ, וראה עוד בקובץ צוהר (ח"א עמ' קפב) שהביא ח"א מספר בירור הלכה להגרי"א זילבר שליט"א, שציין פעמים רבות לחידושים בספר לקט יושר שלעיתים לא יתכן במציאות כלל שיצאו מתחת יד אחד מדורו של תרומת הדשן, וחושד שחלק מספר זה מזויף, ולכן מסתבר שלא לסמוך למעשה על חידושים בלעדיים שאין להם חבר בשאר הפוסקים ע"כ. ברם יעויין בפאת שדך הנ"ל, שכתב שאעפ"י שלא היה [הלקט יושר] בעל הוראה, לא מסתברא שהספר נזדייף או שנתערבו בו זיופים וכו'. ע"כ.

ועתה הראני אמו"ר שליט"א מדברי התשב"ץ (אות קי"ח) שכתב, דמהר"ם לא היה נזהר מלאכול שומים ובצלים [שהם דברים חריפים] וכו' ע"כ, ולא כתב דלא היה נזהר מלאכול בר"ה גם דברים חמוצים. הרי לך נמי דדברים חריפים דייקא שאני - להיתירא.

וכך אמר לי מו"ר הגאון רבי נתן געשטטנער שליט"א שיש לחלק בין חמוץ לחריף, שהרי חמוץ מהותו דבר שנתקלקל - יין שנתקלקל, וכתוב (משלי י, טו) כחמץ לשנים וכעשן לעינים וגו', משא"כ דבר חריף במהותו הוא דבר טוב ומשובח. ולכן שפיר איכא למימר דשרי לאכול בר"ה דבר חריף, ובפרט כשאוכלו לתבל המאכלי, וכדמצינו בלקט יושר שאכל פלפלין עם הדגים! עכ"ד.

ד) והנה כתב לי אביך ידידי הרה"ג שליט"א [מח"ס משנת ברוך ושא"ס] דאיכא למימר דמה שהזכירו 'מרים' כולל גם דברים חריפים, וחילו ממה שכתב הש"ך (יו"ד סימן נ"ו סק"כ) דזיתים הוי 'חריפים' כמו צנון - כדאמרינן (ערוזין יט, ג) דאמרה יונה יהיו מזונותי 'מרורין' כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם ע"כ (ט"ן), מדמייתי ראייה דזיתים הוי חריפים מהא שאמרה מרורין כזית, הרי דחריף נכלל בלשון מר עכ"ד.

ו) והאמור לעיל נראה דיש לחלק, דמה שאמר הש"ך דזיתים חשיב חריף לא קאמר אלא לענין איסור והיתר דאיירי לענין בליעות, דבליעת הזית חשיב לענין זה כדבר חריף לשבח, משא"כ הכא דאיירינן לענין סימנא מילתא כמו שכתב החיי אדם (כלל קל"ט ס"ו) שכל הדברים שאוכלים בליל ר"ה [ושאין אוכלים] הכל לסימן טוב ע"כ, הא 'חמוץ' אינו מסמל דבר טוב מאחר שמהותו דבר שנתקלקל, ואילו 'מר' פשוט שאינו מסמל דבר טוב, אבל מאכל חריף מאן יימר שאינו מסמל דבר טוב".

ה. הובא בטעמי המנהגים (עניני ר"ה אות תש"ו בקונטרס אחרון סקכ"א, עמ' שיא).

ו. וכגון מה שאוכלים חריין עם הדגים או הבשר.

ז. וכבר הובא בספר אמרי יושר לרבי מאיר גרינימן שליט"א (נשים), שאמר לו החזון איש זצוק"ל בזה"ל, אף כי אמרו חז"ל (ב"ב קל, ב) אין למדין הלכה מפי מעשה, אעפ"כ כבר נהגו בכל הדורות לכתוב הוראות והנהגות גדולי הדורות, ויש בזה תועלת לחכם הנוטה להלכה בדבר - ומסתייע ממעשה רב. עכ"ל.

ח. ועל גוף דברי הש"ך הקשה ידידי הנ"ל, דהא בגמ' (ברכות מא, א) איתא היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית, הכא במאי עסקינן כשהצנון עיקר, ופירש רש"י שבשבילו התחיל האכילה ולא אכל זית אלא להפיג חורפו של צנון ע"כ, ומבואר דזית לא הוי חריף כצנון, דאי הוי זית חריף כצנון מאי אהני ליה שאכל זית הרי זה וזה חריפים הם בשוה, אלא ודאי מדאכל זית להפיג חורפו של צנון, משמע דצנון הוי חריף יותר מזית, וזה דלא כמו שכתב הש"ך דזיתים הוי חריפים כמו צנון. וצ"ע. עכ"ד.

ולכן כאמור שרי לאכול דבר חריף בר"ה. ו'העיקר שיהיה שמח לבו, ונכון לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים, כמ"ש בחיי אדם הנ"ל.

סימן

אם ר"ה הוי ימי שמחה

סימן

(ה) **ואגב**, מלשון החיי אדם (כלל קל"ט ס"ו) הנ"ל שכתב העיקר שיהיה שמח לבו עיי"ש, לכאורה איכא למישמע דס"ל שראש השנה הוי ימי שמחה. ומצינו בזה דיעות בין הפוסקים, דהנה מלשון הטור (סו"ס מקפ"א) מוכח נמי הכי, שכתב בזה"ל...שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו וכו', לפי שאינו יודע איך יצא דינו. אבל ישראל אינם כן – לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם וכו', ואוכלים ושותים ושמחים בראש השנה, לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס ע"כ. ומקור הדבר מירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג), והובא ברא"ש (סוף ר"ה).

פ. א] ולכאורה לשון זה 'ומגלחין זקנם' יש להבין, ומצינו בחידושי הרי"ם עה"ת (עמ' רע) שכתב בזה, די"ל כי שס"ה ימים שבשנה הם נגד שס"ה לא תעשה שבתורה, וכל יום הוא נגד לא תעשה אחר, וער"ה הוא כנגד לאו של לא תשחית פאת זקן, ובזמנים הקודמים ידעו באיזה מקומות הם הפיאות, והיה משום מצוה לגלח שאר השערות ולהניח הפיאות שיהיה ניכר כי בזה הוא מקיים מצות לא תשחית, אבל עכשיו אסור דאין אנו מכירים ויודעים היכן הן הפיאות. ע"כ (שית שרפי קודש ח"א סימן תפ"ח). ועיין בספר המנהיג לרבי אבן הירחי (הל' ר"ה) שהיה לו גירסא אחרת ומגלחין שערן, ואתי שפיר. ע"כ. וכ"ה בילקוט שמעוני (פר' פנחס סימן תתכ"ח). ויש לעיין מדברי הגמ' (כריתות ה, ב) לפירש"י, וכמו"כ בגמ' (הוריות יב, א) להרמ"ה שהובא בתוס' הרא"ש (שם ד"ה וכשהוא) שאהרן הכהן היה מספר זקנו עיי"ש.

ב] וכיון דאתינן להא דגילוח זקן, אביא מה שיש באמתחתי בענינא דא. כתב החת"ס (או"ח סימן קנ"ט ד"ה אשר) בזה"ל, אבל אשר שם פניו נגד מגולחי הזקן, לא ידעתי מה הרעש הגדול הזה, לכו נא ונוכח אי משום חוקת הגויים, אשאלהו ויודיעני מי התיר לנו נעלים שחורים המבואר בש"ס לאסור מסאני אוכמי וכו', לא ניחא למרייהו למימר הכי, והוא דבר לא נמצא בש"ס ופוסקים וגם לא בשום ספר מספרי חיצונים שיהיה הפרש בין ישראל לאינו ישראל בגילוח הזקן, כי אז גם כל האומות היו מגדלים זקניהם, ויעיין בש"ס שבת (קנב, א) תלת אמרת לי וכו', וב[מדרש] רבה (בראשית פ"א, סימן ד') פילוסוף שאל את ר' יהושע וכו' מפני מה אותו האיש מגלח פאת ראשו ומגדל זקנו וכו' יע"ש, אבל לא נמצא בשום מקום שיהיה בזה משונה מנהג גוים. [ויש לעיין במנחת חנוך (מצוה רנ"א) שדייק מלשון הרמב"ם (ע"ז פ"ב ה"א) אין מגלחין וכו' כמו שהיו עושין הגוים, 'היינו הגוים בזמן מתן תורה' ע"כ, הרי שהיו הגוים מגלחין מקדמת דנא. ברם דברי הרמב"ם קאי על פאת הראש, ולפי"ז צ"ע דברי המג"ח שכתב דקאי גבי פאה וזקן. והלום מצאתי בלשון הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת מ"ד) שכתב על הזקן, וז"ל 'מפורסם בקשוט הגלחים שהם יגלחו זקנם' ע"כ].

ומה שרמז לספרי מקובלים שכתבו שלא להושיט ידים בדקני כלל – אין לי עסק בנסתרות,

וכן נראה בשו"ת נודע ביהודה (קמ"א סוף"ס סימן ל"ג), שהביא משו"ת מהרי"ל (סימן קל"ג) שנשאל אם מותר לאבל להיות ש"ץ בימים נוראים וכו', אכן אנא תשובת

אבל מהם ומהמונם הותרה הרצועה לגמרי בכל ארץ אטליה שכל חכמיה מגולחי זקן, ונתלים באילן גדול ר' מנחם עזריה בעל עשרה מאמרות אבי המקובלים, שהוא היה מגולח מבלי השאיר שערה אחת, וכן העיד עליו הישר מאקנדיא באילים שלו, והיה אומר שעפ"י חכמי המקובלים אין חוץ לארץ ראוייה לכך, ומה אאריך במה שאין לי יד ושם בו. [אולם בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סימן מ"ח) כתב, דבאמת לא נמצא באלים שום דבר שיעיד הישר מקנדיאה על הרמ"ע מפאנו, ובעל כרחך כי בשגגה פלטה קולמוסו של החת"ס, ובזכרוננו היה מספר אחר היינו שו"ת באר עשק (סימן ע') שכתב שהרמ"ע מפאנו היה מסתפר בזקנו, וע"ז בא הגאון מהר"י אירגאז שהיה גאון עולם בנגלה ובנסתר בשו"ת דברי יוסף (סימן כ"ה) והכחיש עדות זו, והעיד שראו צורת הרמ"ע מפאנו בזקן מלא על כל גדותיו, ושכן העידו עוד רבים, והכחישו דברי הבאר עשק ושאין לסמוך על דבריו בזה, ומעתה בודאי יפה כתב הרב הכותב מווארשא שאם היה רואה הגאון החת"ס תשובת דברי יוסף היה חוזר בזה. והוא מפורש בזוהר הק' (פר' במדבר דף קל, ב) וי לי למאי דאשיט ידיה לדיקנא עילאה'. ושבוש"ת צמח צדק – ליובאוויטש (ח"א יו"ד סו"ס צ"ג) כתב, דלאו דוקא מחומרא אסר הזוהר אלא מדינא. ע"כ. וע"ע לקמן (או"ק ג').]

אבל אבותינו הנהיגו עצמם כן על צד ההכרח הגדול, ולא מקור משחת ח"ו אלא בקדושה יתירה, והוא בימי גזירת תתנ"ו, והרועים וכדומה התירו גדוליהם להמכתתם רגליהם לשנות מלבוש ולגלח זקנם שלא יכירום האויבים, כי אז כבר גלחו הגוים זקניהם עפ"י מעשה ממלך פולין אחד שהיה סריס כמבואר בספרי הימים, והתירו חז"ל שהיו בימים ההם לעשות כן, ולהיות גלוח הזקן דבר שא"א להשתנות, והיו נכלמים מאוד האנשים ההמה בשובם לביתם, על כן נשתרבב המנהג שלא לגדלו כלל, רק סימנא בעלמא וכו', ורק אך מופלגי תורה היושבים בביתם הם מגדלים אותו. ואותן שלפני גזירה ההיא שברחו לארץ פולין לא באו לכלל זה. ונעפ"ז ראיתי שכתב בסידור כתר נהורא – ברדיטשוב לדייק מלשון החת"ס, דליוצאי פולין וכדומה שלא באו לכלל זה, אזי חמור מאוד גילוח הזקן להם].

והנה זה ברור ונכון, כי אילו היה תחילת מנהגו באיסור היה משום חוקי הגוים, אבל אחר שכבר נהגו ישראל לגלח, תו אין בו שום נדנוד ופקפוק כלל אפילו ריח איסור אין בו וכו'. עכ"ל. מדבריו למדנו שיש לחלק בין אותן שגלחו מפני גזירת תתנ"ו, דלהם הוא דאמרינן כיון שכבר נהגו אין בו אפילו ריח איסור, אבל מקומות שברחו ולא היו בכלל גזירה הנ"ל שאני.

ג] אולם מצינו מהחפץ חיים זצ"ל שחיבר ספר שלם ע"ז – 'תפארת אדם', ומלשונו חזינן דלא הוה ניחא ליה כלל בגילוח הזקן, וז"ל נכון ליהרר שלא לספר הזקן אפילו במספרים, כי כתבו המקובלים [עיין שער המצות להאריז"ל (פר' קדושים)]. שבזה עוקר צינורות הקדושה מלמעלה, ואבותינו ואבות אבותינו במדינתנו נהגו להחמיר בזה, וביותר כהיום שנהגו הרבה מפריצי עמנו בהשחתת התער, מצוה רבה לכלל ישראל להתחזק בזה, ולא להקטין הזקן אפילו במספרים דהיינו להראות לפני הכל שהמצות שצויה תורה להצטיין בזה האיש יהודי חביב אצלינו, ואין אנו מתביישין בהם ח"ו. וכעין זה איתא בגמ' (ברכות יא, א) משל למה הדבר דומה לאדם שאומרים לו זקנך מגודל, אמר להם יהיה כנגד המשחיתים. ופירשו בתוס' רבינו

מהר"ם ידענא דכתיב בה דאין מנהג שיתפלל אבל תוך י"ב חודש בשבת ויו"ט, ואתה כתבת דבשבת הוי טפי שמחה מבימים נוראים, לא כי הא קמן דהוי כרגלים

יהודא (וכ"ה בחידושי הרשב"א שם) שהכונה שזה שאלו מפני מה הוא מגודל כ"כ, וזה השיבו מפני שנמצא משחיתים אותו לגמרי ועוברים על לא תשחית וגו', לפיכך הראיתי בהיפוך. עכ"ל.

וראה עוד בחפץ חיים עה"ת (פר' אמור מעשי למלך עמ' קסז) שהח"ח היה מוכיח את תלמידי הישיבות על שמעבירים שער זקנם במספרים, ואעפ"י שרק דרך תער אסרה תורה, אבל הרואה יוכל לטעות ולומר שגלחו בתער וזה חילול השם. ע"כ. אולם בספר יין המשומר להגאון מהרנ"ש ז"ל (סוף הספר, מאמר לא תשחית) הובא מרבי יהודא החסיד זצ"ל, שאמר לעשיר שלא יגלח זקנו גם במספרים, והשיב אסטניס אני ואיני יכול לסבול הזקן, אמר לו ר"י החסיד מרה תהיה באחרונה, ואחרי פטירת העשיר החיה ר"י החסיד את המת כדי להגיד בפני העולם העונשים שבאו לו ושהראו לו בחומש מה שעבר על לא תשחית פאת זקן ע"כ, ואהא כתב בשנ"ת מנחת אלעזר (ח"ב סימן מ"ח) דלכאורה יפלא דהא להמתירין במספרים לא שייך כלל לאו זה, אולם חזינן מזה המעשה ראייה לדעת הפוסקים הנ"ל דבלא תער אף דפטור ממלקות אבל אסור משום לא תשחית וגו' [וכמ"ש החינוך (מצוה רנב) דכן נראה מדברי הרמב"ם, וכ"כ במעשה רוקח על המשניות (מכות פ"ג מ"ה)] ע"כ.

וטפי מהכי ראיתי בספר מאיר עיני ישראל (ח"ב עמ' 406) שהביא מספר הדרת פנים – זקן בזה"ל, בסוף ימיו של החפץ חיים היתה קשה לו מאוד השמיעה, וע"כ בשעת קריאת התורה היה דרכו לעמוד אצל הבימה בכדי לצאת ידי חובת קריאתה, עכ"ז אירע כמה פעמים שבאמצע הקריאה הרחיק עצמו פתאום משלחן הקריאה. וכשנשאל לסיבת הדבר, ענה הח"ח זצ"ל 'שכשנותנים עליה למי שאין לו זקן, אינו יכול לסבול, ועל כן מונע עצמו מלשמוע קריאת התורה מחמת צערו'. מאז התקינו שכימים בהם יבוא הח"ח לשמוע קריאתה לא יקראו לעלות לתורה מגולחי זקן. ע"כ.

ד] ובקובץ אגרות להחזון איש זצ"ל (ח"א אגרת קצ"ז) כתב ע"ד הסם, אם אינו סם המות אינו גם סם חיים, ומאוד קשה עלי הדבר שאינו ממדת הצניעות, ואין זה לבוש ישראל, רק למדו מהגוים בגולה, ושוללים בזה קדושה. ועוד כתב (שם אגרת קצ"ח) מעולם אין דעתי נוחה מגילוח זקן כעין תער, בהיותי מורגל באיסורו מדור הקודם, והיה הדבר חמור מאוד כמו גילוי ראש בחוצות, והיה הדבר נחשב כשינוי מלבושיהם לבוש הישראלי, [אולם לכאורה מדברי החת"ס שהבאנו לעיל לא חזינן הכי, דכתב דלא נמצא בש"ס ופוסקים שיהיה הפרש בין ישראל לאינו ישראל בגילוח הזקן, כי אז גם כל האומות היו מגדלים זקניהם ע"כ, וצריך לומר דנשתנו העיתים, ואין האומות מגדלים זקניהם, וכמ"ש המנ"ח (מצוה רנא) דדבר ידוע דהלאו דבחוקותיהם בכל דור ודור משתנה לפי מלבושיהם עיי"ש], ואף שפשטה המחלה גם בין התורנים יחיו, לא נשתנה הדבר בשביל זה, ולכן נפשי סולדת בענין זה. ע"כ.

ה] וכמו שכתב בספר ארחות יושר להגר"ח קניבסקי שליט"א (סוף ערך הדרת פנים) בזה"ל, ואמר מרן [החזו"א] ז"ל שכשנכנס אליו אדם שמוריד זקנו או שמגדל בלורית, נהיה לו כ"כ לא טוב עד שעומד לו להקיא וכו'. ובחו"ל נתייראו מהגוים שמלעיגין עלינו, אבל כאן בארץ ישראל שב"ה אכשר דרא בהרבה אצל בני תורה אין שום טעם לזלזל בזה, והשי"ת יזכנו ללכת בצורת ישראל כרצון התורה.

ופסיק אבילות שבעה ושלושים, משא"כ בשבת, ונגינות קדיש דידהו [דר"ה] הוי כיו"ט וכו', וכל קולי דשמחת יו"ט של ר"ה כמו שאר יו"ט, ומקרא קודש הוא,

ובתחילת הדברים שם כתב, דבכל הדורות היה זה בזיון גדול מי שלא היה לו זקן, ורק בדורות האחרונים התחילו לזלזל בזה, כי למדו מהגויים. [ועתה הופץ בבתי כנסיות כרוז 'דברים כהוייתם', דמה שאומרים שבדורות קודמים גילוהו בני הישיבות את זקנם, שקר הוא מיסודו, והכל התחיל רק בדור ההשכלה, שראו ראשי הישיבות שאם ילחמו עבור הזקן אזי יפסידו לגמרי את הבחורים משום רוח ההשכלה שהשתוללה אז].

והביא (ארחות יושר) מתרגום יונתן שכתב, שעובר בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב, ה), והיינו אפילו אם מספר במספריים. [וזה"ל תרגום יונתן ולא יספר גבר בי שיחיא וערייתיה] [שער בית השחי והערוה] 'ובי אנפוי' [שער שעל הפנים, והיינו הזקן וגבות העינים] לאיתחמאה היך נשא [להיראות כאשה] ארום מרחק קדם ה' אלהכון הוא כל דעביד אלין ע"כ]. ושכן כתב החינוך, והוסיף ג"כ שעובר משום ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא כ, כג). והביאו החפץ חיים בספר המצוות הקצר (ל"ת קעז). [לא מצאתי דברי החינוך. והגר"ח קניבסקי שליט"א במכתבו אלי בזה כתב בזה"ל "איני זוכר כעת. אבל סמוך אהימנותא דחפץ חיים זצ"ל". עכ"ל]. ולא מבעיא בהמכונות גילוח שנוהג היום - שכבר כתב החפץ חיים בספר ליקוטי הלכות (מכות כא, ב עין משפט אות ד') שעובר בזה על פאת זקנם לא יגלחו. והחזו"א החמיר מאוד בכל מיני מכונות גילוח, שלא התיר אפילו למכור למי שמגלח בתער להצילו מאיסור תער, רק ציוה למכור לגוי. וכן אאמו"ר [הקהילות יעקב] זלה"ה היה מחמיר בזה מאוד, ואמר שקרוב מאוד שזהו תער ממש, ועוברין עליו חמשה לאוין. ע"כ. וע"ע בקריינא דאגרתא (ח"ג מט-נ).

ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סימן קי"ג) שהביא עד נאמן ששאל פי החזון איש זצ"ל אם נכון השמועה שהוא פסק שירא שמים יש לו ליזהר שלא לגלח במכונה, והשיב, שלא נכון, רק זהו איסור לכל אחד, ולא לירא שמים לבד וכו'. ושכבר עשה נסיונות במכונת גילוח שלכלך היד בדיו, וגילח במכונה באותו מקום ונעשה נקי במקומות שונים, וע"כ מוכח שנוגע בבשר והוה כתער, ויש לאסור בכולהו, ע"כ.

[ו] וכך אמרו עוד מפוסקי זמנינו שליט"א, דבהיותי בבית ההוראה שמעתי מהרה"ג רבי אברהם צבי הכהן שליט"א שהגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א נשאל לפני כמה עשרות בשנים ע"י בחור מיישיבת חברון ע"ז, וענה הגאון שליט"א בשאלה, וכי אם אומר לך דליכא היתר לגלח בשום מכונה - התשמע לדבריני [בלשון בתמיה], וכשהשיב הבחור ככל אשר יאמר לי אעשה, השיבו: אסור. ע"כ (הגרי"ש). וע"ע בספרו הערות עמ"ס קדושין (לה, ב), ובקובץ תשובות (סימן ל"ב).

וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן קל"ו) בזה"ל, באתי לעורר ע"ד המכשלה הגדולה אשר רבים עדיין משתמשים במכונות גלוח, אשר כידוע רובץ עליהם איסור תער דאורייתא, היות שהם משחיתי השער כתער ממש, כאשר יוצא מפורש מסוגית הש"ס (מכות כא, א) דתער באורייתא לא כתיב אלא גלוח והשחתה, והא איכא זה אפילו במספרים אם משחית כמבואר בתשובת חת"ס (או"ת סימן קנ"ד) ורבינו הנודע ביהודה ועוד כמה וכמה גדולי הדורות באין חולק, שזה תער ממש, וביארתי זה לענ"ד בכמה תשובות למעשה [ח"ד סימן צ"ו - ח"ה סימן ק"א - ח"ו סימן קי"ז].

ונהירנא כשהייתי עוסק עם גאון ישראל החזון איש בנדרו זה, היה לו פשוט מאוד שזה עוז תער

אלא שאין בו הלל וכו' עכ"ל (מהרי"ל), ואהא כתב הנוב"י דהשואל של המהרי"ל היה סבור לפי שהם ימי דין ואין בהם שמחה, ולכן רצה לחלק בין ר"ה ויוה"כ לשאר רגלים וכו' ע"כ, הרי לן דס"ל כהמהרי"ל דימי ר"ה הוי ימי שמחה.

זכ"ן כתב החתם סופר (או"ח סימן קס"ח), וז"ד והנה בראש השנה כבר הסכימו רוב הפוסקים הראשונים והאחרונים דיום שמחה הוא, ואין להתענות בו כמבואר ברא"ש (סוף ר"ה) [מתשובת רב נחשון גאון שאוסר נמי להתענות עיי"ש], ולא מצאתי שם 'יום טוב' בקרא אלא על תוספות אכילה ושתייה כדכתיב גבי נבל (שמואל א כה, ח) על יום טוב באנו, והיה יום משתה ואכילה, והשאילו חז"ל שם זה לכל

בעצמו, וכאשר נדפס גם מרבינו החפץ חיים זי"ע [בספרו ליקוטי הלכות הנ"ל]. ועוד זכור לי היטב כאשר לפני עשרות בשנים נתחדש מכונת גילוח ידנית שגלחה עד אפס אפס, יצא קול קורא לאיסור חמור ע"ז מרוב גאוני וצדיקי אונגרון, ומאז התריעו ע"ז גאונים וצדיקים שבכל דור ודור. על כן שומר נפשו ירחק מזה, כי הוא איסור חמור של תורה, ואין ספק כי יש חיוב חינוך ותוכחה על מרביצי התורה החשובים וכו' להזהיר צעירי המתבגרים להרחיק משחית זה הממית עליהם הרבה איסורי תורה בל יום ויום, אלא יגדלו שערות, או ישתמשו בדרכי היתר דאיכא בזה. ע"כ.

וכ"כ בספר חוט שני להגאון רבי נסים קרליץ שליט"א (שבת ח"א עמ' ריח), וז"ל אף דמבואר בשו"ע יו"ד (סימן קפ"א) דבזקן גילוח במספרים כעין תער שרי, ותער דוקא אסור, מ"מ כפי הנראה במכונות ע"י דחיקה נכנס העור לבין החריצים והוי תער ממש, ואף אם יזהר שלא לדחוק רחוק הדבר שלא יכשל שהרי בשערה אחת עבר על איסור דאורייתא, על כן פשוט וברור שא"א להקל בשום סוג מכונה ולהכנס בספק דאורייתא וכו', ע"כ. [וע"ע במילואים].

ז] ובקונטרס סם חיים (עמ' לח) ראיתי מכתבו של הגאון רבי שריה דבלצקי שליט"א, ושם כתב בתה"ד ואם שמענו שגדול אחד זצ"ל היה מתיר המכונות הרי לעומתם כל הגדולים אוסרים, וא"כ איך אפשר להקל בזה וכו'. וע"ז הוסיף לכתוב, שהגאון רבי ראובן פיינשטיין שליט"א אמר שהוראת אביו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל להתיר דוקא בשני תנאים, האחד כשהגילוח במכונה אין זה דרך גילוח – כגון בזמן ההיתר בארה"ב כפי שסיפר שהיו אז כל הנכרים מגלחים בתער ומכונת גילוח היה רק למקרים לא שכיחים, והשני שאין כוח הלהב של הסכינים שבמכונה חד באופן שיכולים לחתוך שערה בסכין אחד בפני עצמו, אלא יכולים לחתוך רק כשהם שנים זה לעומת זה, ואם אין אפילו אחד מהתנאים דעתו לאסור. ועתה לא קיים אף לא אחד מהתנאים, כי בכל מקום מצוי הדרך לגלח במכונות גילוח, וגם להב הסכינים שבמכונה חד שיכול לחתוך שערה בסכין אחד בפני עצמו, ולכן יותר לא שייך ההיתר. ע"כ. וע"ע בשו"ת דברי יציב (יו"ד סימן ס"א) שכתב לימוד זכות על גילוח הזקן.

י. והלום ראיתי הובא משו"ת מהר"י אסאד (או"ח סימן קס"ג) שכתב לדייק מלשון הטור (ריש סימן תקצ"ז) [שמקורו מדברי הרא"ש דידן, כמ"ש הב"י], וז"ל ואוכלין ושותין ושמחין ואין להתענות בו כלל ע"כ, ותיבת 'כלל' שפת יתר הוא. וביאר כוונתו עפ"י מה שכתב הטור (סימן רפ"ח) בשם ירושלמי אסור להתענות בשבת עד ו' שעות, ואין צריך לומר שאסור להתענות בו תענית גמור וכו', לכן כתב דגם בר"ה אין להתענות בו כלל דייקא. ר"ל גם עד ו' שעות כמו בשבת וכו' ע"כ.

יום טוב. וכיוצא בזה כתב בהגהותיו לשו"ע (רי"ט סימן תקנ"ז) 'אבל ראש השנה אי ניםא שיש להתענות בו אין טעם לשמוח בו כלל, ומאי טעמא לקרוא לו יום טוב כלל' כמו ששנינו [במתני'] (ר"ה טז, ז) 'יום טוב' של ראש השנה וכו' ע"כ.

וראה עוד בחכמת שלמה להגר"ש קלוגר זצ"ל (סימן תקנ"ז) שהאריך בזה, ובתוך הדברים כתב בזה"ל, והנה בכל דבר צריך מעשה והוכחה, אבל מחשבה לא מהני, אבל צריך להוציא כל דבר מכח אל הפועל, ומעין זה הוי נסיונות אברהם אבינו, אף דהכל גלוי לפניו יתברך, מ"מ רצה הקב"ה להוציא הדבר מכח אל הפועל. ולכך אם אוכלין ושותין בראש השנה זה מורה על גודל בטחונם בלבם, וכמו שאמר עזרא (נחמיה מ, י) אכלו משמנים וכו' כי חדות ה' היא מעוזכם. אבל אם מתעניין בר"ה 'אין כאן שמחה' ואין רמז על הבטחון וכו'.

אמנם נראה לי ראה ברורה דאסור להתענות בר"ה, דאי סלקא דעתך דמותר להתענות בר"ה קשה לי טובא מן הש"ס (חולין פג, א) ובחור"מ (סימן קנ"ט ס"ג) דארבעה פרקים העמידו חז"ל דבריהם על דין תורה דמעוות קונות, ואחד מהם ערב ראש השנה, [וע"ע בזה לקמן (סימן כ"א הערה ד)], ואי סלקא דעתך דמצוה להתענות בר"ה למה תקנו חז"ל בזה דמעוות קונות, ואין לומר בשביל הלילות [ועיין בספר בירורי חיים (מ"ג עמ' מתקט) מה שהבאנו מדברי המג"א (סימן תקמ"ו סק"ד) דגם בליל יו"ט איכא חיוב שמחה מדאורייתא עיי"ש, ועפ"י דחה הדרכי תשובה (סימן פ"ט סקי"ט) אותן שנהגו לאכול בליל שבועות מאכלי חלב, דשמע מהגאון רשכבה"ג בעל דברי חיים שצריך לאכול ביו"ט בשר בהמה דוקא, ושאיין דברי השאגת אריה (סימן ס"ה) דלא ס"ל הכי - מוכרחין ע"כ], דהרי בשבת לא תקנו כן אף דהוי מצות עונג, על כרחך כיון דלא כתיב ביה שמחה לא תקנו.

אבל ביום טוב כיון דכתיב (דברים מז, יד) ושמחת בחגך, ואין שמחה אלא בבשר (פסחים קט, א) תקנו כן, ואי סלקא דעתך דר"ה אינו בכלל ושמחת בחגך למה תקנו [הא דארבעה פרקים] יותר מבשבת, 'ובעל כרחך ושמחת קאי גם על ראש השנה', א"כ גם היום בכלל ככל חג, וזה ראה ברורה לדעתי. ועיין שם עוד שהביא ראיות לכאן ולכאן. ע"כ (סכמת שלמה).

(ו) ויעיין עוד בזה באלף המגן שבספר מטה אפרים (סימן תקפ"ג סק"ז, ובהערה) שהביא דיעות החולקים, וציין לדברי הזוהר הק' (פר' אמור דף נה, א ד"ה אמר רב יהודה) שמבואר להדיא דר"ה לא נקרא ימי שמחה, רק ימי דין. ושכן משמע מספר מגיד מישרים למרן ב"י. וכן כתב הפני יהושע בחידושו למס' כתובות (דף ה' תוד"ה אלא מעתה) [שהביא שיטת הפוסקים דאיכא מאן דאמר מצוה להתענות בר"ה ע"כ, וכבר הרחבנו בזה בספר בירורי חיים (מ"ז עמ' תמוז בהערה א"ק ו')]. ועיי"ש באלף המגן שהביא הרבה מ"מ בענינא דא.